

UtbildningsdepartementetStatens skolverk
Box 4002
171 04 Solna

Uppdrag till Statens skolverk att ta fram stödmaterial om att förmedla och förankra respekt för lagar och andra föreskrifter

Regeringens beslut

Regeringen ger Statens skolverk i uppdrag att ta fram stödmaterial om förskolans, skolans och fritidshemmets uppdrag i läroplanerna om att förmedla och förankra respekt för att lagar och andra föreskrifter som gäller i samhället ska följas.

Med skola avses i detta uppdrag förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.

Stödmaterialiet ska vara ett praktiktäna kunskaps- och metodstöd som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Stödet ska vidare vara anpassat till de olika verksamheternas behov och förutsättningar samt efter ålder och mognad hos barn och elever. Utöver stöd när det gäller förskolans, skolans och fritidshemmets uppdrag i läroplanerna kan även innehåll i enskilda kurs- och ämnesplaner liksom skolans övergripande värdegrunds- och kunskapsuppdrag ingå i stödmaterialiet.

Skolverket ska inhämta kunskaper och erfarenheter från Brottsförebyggande rådet (Brå), Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering samt andra relevanta aktörer.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 juni 2027.

Skälen för regeringens beslut

Barn och unga kan vara brottsoffer, men barn och unga kan också vara förövare. I Brås rapport Skolundersökningen om brott 2023 uppgav ungefär hälften av de svarande eleverna i årskurs 9 i grundskolan att de begått något brott (våldsbrott, stöldbrott, skadegörelse eller narkotikabrott) vid minst ett tillfälle under de senaste tolv månaderna. Samtliga brottstyper utom stöld var vanligast bland pojkar, men totalt sett uppgav lika stor andel pojkar som flickor att de har varit delaktiga i brott. I samma undersökning uppgav drygt 38 procent av pojkarna och drygt 23 procent av flickorna att de skulle anse att det var helt okej eller ganska okej om deras kompis slog ner någon som sa något förolämpande.

Allt fler barn och unga rekryteras av kriminella nätverk i syfte att utföra brottsliga handlingar. Även yngre barn utnyttjas och rekryteras av de kriminella nätverken. De kriminella finns där barn finns, t.ex. i skolan och i sociala medier. De kan locka med pengar, uppmärksamhet och gemenskap.

Mot denna bakgrund lämnade regeringen i propositionen Skolor mot brott (prop. 2024/25:160) en bedömning om att det i samtliga läroplaner bör göras ett tillägg som förtydligar att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för att lagar och andra föreskrifter som gäller i samhället ska följas. Det anges i skollagen (2010:800) att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna (1 kap. 5 §). Skolans värdegrundsuppdrag utvecklas vidare i läroplanerna för de olika skolformerna. I propositionen konstaterade regeringen emellertid att det finns behov av att ytterligare tydliggöra skolans uppdrag att förmedla vikten av att de lagar och andra föreskrifter som gäller i samhället efterlevs.

Det finns många teorier om brottslighetens orsaker, och det är mycket svårt att med säkerhet fastslå vad det är som gör att människor begår brott. En teori som avser att länka samman individ- och miljörelaterade faktorer är Per-Olof Wikströms teori *Situational Action Theory*, där brott definieras som en moralisk handling. Wikström (2023) framhåller i rapporten När brott blir ett acceptabelt handlingsalternativ att människor begår brott på grund av att de uppfattar en viss brottshandling som ett acceptabelt handlingsalternativ i den situation de befinner sig i.

Regeringen betonade i propositionen att det i första hand är föräldrarnas ansvar att barn och unga utvecklar en moral som motverkar ett normbrytande och kriminellt beteende men konstaterade att barn och unga tillbringar mycket tid i förskola, skola och fritidshem. I dessa verksamheter ges därför goda förutsättningar att påverka individers inställning när det gäller brott mot normer och regler. Att utmana rådande normer kan vara positivt och bidra till en önskvärd samhällsutveckling. Här avses emellertid destruktiva beteenden som innebär att regler eller normer överträds på ett sätt som är negativt ur ett samhällsperspektiv.

Den 5 juni 2025 beslutade regeringen om tilläggen i läroplanerna. Ändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2025.

Det är enligt regeringen absolut nödvändigt att förskola, skola och fritidshem arbetar aktivt med frågor om lag och rätt samt etik och moral. För att stödja förskollärare, lärare, rektorer och annan skolpersonal i arbetet med att förmedla och förankra respekt för att lagar och andra föreskrifter som gäller i samhället ska följas bör Skolverket ges i uppdrag att ta fram ett praktiktäna kunskaps- och metodstöd som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Stödet bör vara anpassat efter de olika verksamheterna och barns och elevers ålder och mognad. Utöver beslutade tillägg i läroplanerna kan även innehåll i enskilda kurs- och ämnesplaner, exempelvis rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet, liksom skolans övergripande värdegrunds- och kunskapsuppdrag ingå i stödmaterialet.

På regeringens vägnar

Lotta Edholm

Marie Törn

Kopia till

Finansdepartementet/BA, OFA

Justitiedepartementet/INS, KRIM

Socialdepartementet/HC, SL, SOF

Utbildningsdepartementet/S

Brottsförebyggande rådet

Polismyndigheten

Socialstyrelsen

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering